

Lieta C-626/23 [Sergamo] ⁱ

**Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu kopsavilkums saskaņā ar Tiesas
Reglamenta 98. panta 1. punktu**

Iesniegšanas datums:

2023. gada 12. oktobris

Iesniedzējtiesa:

Tribunal Superior de Justicia de Madrid (Spānija)

Datums, kurā pieņemts iesniedzējtiesas nolēmums:

2023. gada 13. septembris

Prasītājs:

XXX

Atbildētāja:

Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS)

Pamatlietas priekšmets

Vecuma pensija — Piemaksa pensionāriem, kuriem ir bijuši bērni — Piemaksas pieprasījums, ko iesniedzis pensionārs vīrietis

Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu priekšmets un juridiskais pamats

LESD 267. pants — Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu par interpretāciju — Direktīva 79/7/EEK — Vienlīdzīga attieksme pret vīriešiem un sievietēm sociālā nodrošinājuma jautājumos — Piemaksa pie pensijas pensionāriem, kuriem ir bijuši bērni — Piemaksas piešķiršana visām pensionārēm sievietēm — Nosacījumi, kas attiecas uz pensionāriem vīriešiem — Tieša diskriminācija — Iespējamais pamatojums

ⁱ Šis lietas nosaukums ir izdomāts. Tas neatbilst neviena lietas dalībnieka reālajam personvārdam vai nosaukumam.

Prejudiciālais jautājums

Vai Padomes Direktīva 79/7/EEK (1978. gada 19. decembris) par pakāpenisku vienlīdzīgas attieksmes principa pret vīriešiem un sievietēm īstenošanu sociālā nodrošinājuma jautājumos un Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 20., 21., 23. pants un 34. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tie nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu kā pamatlietā aplūkotais, kurā atbilstoši iemaksām uzkrātas vecuma pensijas saņēmējiem, kuriem ir bijuši bioloģiski vai adoptēti bērni, ir paredzētas tiesības uz piemaksu pie pensijas, kas automātiski tiek piešķirta sievietēm, savukārt vīriešiem ir paredzēts nosacījums, saskaņā ar kuru tiem vai nu jāsaņem pārdzīvojuša laulātā pensija otra vecāka nāves gadījumā vai arī kādam no bērniem ir jābūt bāreņa pensijas saņēmējam, vai arī bērna piedzimšanas vai adopcijas dēļ vīrietim bija jāpārtrauc profesionālā karjera vai tā ir tikusi ietekmēta (atbilstoši likumā paredzētajiem un iepriekš aprakstītajiem noteikumiem)?

Atbilstošās Savienības tiesību normas

- Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 20., 21., 23. pants un 34. panta 1. punkts.
- Direktīva 79/7/EEK par pakāpenisku vienlīdzīgas attieksmes principa pret vīriešiem un sievietēm īstenošanu sociālā nodrošinājuma jautājumos – otrais un trešais apsvērums un 1. un 2. pants, 3. panta 1. punkts, 4. un 7. pants.

Atbilstošās valsts tiesību normas

Ley General de la Seguridad Social [Vispārējais sociālā nodrošinājuma likums] (pārstrādātais teksts, kas apstiprināts ar 2015. gada 30. oktobra *Real Decreto Legislativo 8/2015* [Karaļa Likumdošanas dekrēts Nr. 8/2015], 2015. gada 31. oktobra *BOE* Nr. 261; turpmāk tekstā – “VSNL”) pēc reformas, kas tika ieviesta ar 2021. gada 2. februāra *Real Decreto-ley 3/2021* (Karaļa Dekrētlikums Nr. 3/2021).

VSNL 60. pantā, kas reglamentē tā saukto “piemaksu pie iemaksu pensijām dzimumu nelīdztiesības mazināšanai”, ir noteikts šādi:

“1. Sievietēm, kurām ir viens vai vairāki bērni un kuras saņem atbilstoši iemaksām uzkrātu vecuma pensiju, pastāvīgas darbnespējas vai pārdzīvojušā laulātā pensiju, ir tiesības uz piemaksu par katru bērnu, ņemot vērā dzimumu nelīdztiesības vispārējo ietekmi uz sieviešu sociālā nodrošinājuma iemaksu pensiju apmēru. Tiesības uz piemaksu par katru bērnu sievietei piešķir vai saglabā ar nosacījumu, ka piemaksa nav pieprasīta un piešķirta par labu otram vecākam, un, ja otrs vecāks arī ir sieviete, to piešķir sievietei, kura saņem valsts pensijas, kuru summa ir mazāka.

Lai vīriešiem būtu tiesības uz pabalstu, ir jābūt izpildītam vienam no šādiem nosacījumiem:

- a) ir piešķirta pārdzīvojušā laulātā pensija otra kopējo bērnu vecāka nāves gadījumā, ja vienam no viņiem ir tiesības saņemt bāreņa pensiju;
- b) tiek saņemta atbilstoši iemaksām uzkrāta vecuma pensija vai pastāvīgas darbnespējas pensija un ir pārtraukta profesionālā karjera vai tā ir bijusi ietekmēta saistībā ar bērna piedzimšanu vai adopciju, ievērojot tālāk norādītos nosacījumus.

1.^a Attiecībā uz bērniem, kas dzimuši vai adoptēti līdz 1994. gada 31. decembrim, nav veiktas iemaksas ilgāk par 120 dienām laikā no deviņiem mēnešiem pirms bērna piedzimšanas līdz trim gadiem pēc bērna piedzimšanas vai adopcijas gadījumā – no tiesas lēmuma pieņemšanas datuma, ar kuru adopcija ir noteikta, līdz trim gadiem pēc šī datuma, ja piešķirto pensiju summa ir mazāka par sievietei izmaksājamo pensiju summu.

2.^a Attiecībā uz bērniem, kas dzimuši vai adoptēti pēc 1995. gada 1. janvāra, iemaksu bāzu summai par 24 mēnešiem, kas seko mēnesim, kurā bērns ir piedzimis vai kurā pieņemts tiesas lēmums par adopcijas noteikšanu, ir jābūt par vairāk nekā 15 % zemākai nekā 24 mēnešos tieši pirms bērna piedzimšanas vai pirms mēneša, kurā pieņemts tiesas lēmums par adopcijas noteikšanu, ja piešķirto pensiju summa ir mazāka par sievietei izmaksājamo pensiju summu.

[..]

2. Piemaksas piešķiršana otrajam vecākam nozīmē, ka tiks izbeigta jau piešķirtās piemaksas izmaksa pirmajam vecākam [..]

3. Šai piemaksai katrā ziņā būs valsts atbilstoši iemaksām uzkrātas pensijas juridiskais statuss.

Piemaksas par bērnu apmēru nosaka attiecīgajā *Ley de Presupuestos Generales del Estado* [Likums par valsts budžetu]. [..].

Piemaksas summa netiek ņemta vērā, piemērojot pensiju maksimālo apmēru [..].”

VSNL trīsdesmit septītajā papildu noteikumā ir paredzēts:

“Piemaksu pie atbilstoši iemaksām uzkrātas pensijas pagaidu darbības joma, lai mazinātu dzimumu nelīdztiesību.

1. Tiesības piešķirt 60. pantā paredzēto piemaksu pie atbilstoši iemaksām uzkrātas vecuma pensijas dzimumu nelīdztiesības samazināšanai tiek saglabātas tik ilgi, kamēr iepriekšējā gadā fiksētā vecuma pensiju atšķirība vīriešiem un sievietēm pārsniedz 5 procentus.

2. Šajā likumā ar vīriešu un sieviešu vecuma pensiju atšķirībām saprot procentuālo starpību starp vīriešu un sieviešu gada laikā izmaksāto atbilstoši iemaksām uzkrātas vecuma pensijas vidējo apmēru.

[..]”.

Īss pamatlīetas faktisko apstākļu un tiesvedības izklāsts

- 1 Prasītājs ir pensionārs un trīs 1979., 1984. un 1986. gadā dzimušu bērnu tēvs. Prasītājs lūdza *Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS)* [(Valsts sociālā nodrošinājuma iestāde (VSNI)] piešķirt viņam VSNL 60. pantā paredzēto piemaksu atbilstoši iemaksām uzkrātai pensijai, lai samazinātu dzimumu nelīdztiesību (turpmāk tekstā – “apstrīdētā piemaksa”).
- 2 VSNI uz šo pieteikumu neatbildēja. Prasītājs par šo noraidījumu ar iestādes klusēšanu vērsās *Juzgado de lo Social n° 4 de Madrid* [Madrīdes Sociālo lietu tiesa Nr. 4], būtībā uzskatot, ka šis noraidījums ir prettiesisks, jo tiesiskais regulējums par apstrīdēto piemaksu ir pretrunā Savienības tiesībām, it īpaši Direktīvai 79/7/EEK.
- 3 *Juzgado de lo Social n° 4 de Madrid* (Madrīdes Sociālo lietu tiesa Nr. 4) prasību būtībā noraidīja, uzskatot, ka VSNL 60. pants atbilst Savienības tiesībām.
- 4 Prasītājs šo spriedumu pārsūdzēja *Tribunal Superior de Justicia de Madrid* (Madrīdes Augstā tiesa, Spānija).

Pamatlīetas pušu galvenie argumenti

- 5 Prasītājs uzskata, ka VSNL 60. pants ir pretrunā Direktīvai 79/7/EEK un judikatūrai, kas iedibināta Tiesas 2019. gada 12. decembra spriedumā *Instituto Nacional de la Seguridad Social* (Piemaksa pie pensijas mātēm), C-450/18, EU:C:2019:1075 (turpmāk tekstā – “spriedums C-450/18”). Viņš apgalvo, ka atšķirīgā attieksme pret vīriešiem un sievietēm, kas bija ietverta VSNL 60. pantā tā sākotnējā redakcijā, kuru Tiesa atzina par neatbilstošu Direktīvai 79/7/EEK, ir saglabāta VSNL 60. panta pašreizējā redakcijā, jo prasība par profesionālās karjeras pārtraukšanu netiek prasīta sievietēm, bet tiek prasīta vīriešiem.
- 6 VSNI apsvērumi lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu nav ietverti.

Īss lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu motīvu izklāsts

- 7 Jānosaka apstrīdētās piemaksas regulējuma atbilstība Direktīvai 79/7/EEK, kā arī Hartas 20., 21., 23. pantam un 34. panta 1. punktam.
- 8 Minētās piemaksas regulējums faktiski ietver atšķirīgu attieksmi pret vīriešiem un sievietēm, jo tajā vīriešiem tiek prasīts izpildīt noteiktus nosacījumus, kas netiek

prasīti sievietēm. Jāpatur prātā, ka spriedumā C-450/18 ir nospriests, ka Direktīva 79/7/EEK ir jāinterpretē tādējādi, ka tā nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu, kāds bija ietverts tajā pašā VSNL 60. pantā pirms tā reformas ar Karaļa dekrētu Nr. 3/2021, kurā tiesības uz piemaksu pensijai bija paredzētas sievietēm, kurām ir bijuši vismaz divi bioloģiskie vai adoptētie bērni un kuras saņem valsts sociālā nodrošinājuma sistēmas atbilstoši iemaksām uzkrātas pensijas, lai gan vīriešiem identiskā situācijā nebija tiesību uz šādu piemaksu pie pensijas.

- 9 Spānijas likumdevējs reaģēja uz šo spriedumu, grozot VSNL 60. pantu un mainot piemaksas nosaukumu. Tagad tā tiek aprēķināta par vienu vai vairākiem bērniem, lai gan tās apmērs atšķiras atkarībā no bērnu skaita. Turklāt tika paredzēts, ka apstrīdētā piemaksa vairs nebūs spēkā, ja procentuālā daļa, kas atbilst starpībai starp vidējo atbilstoši iemaksām uzkrātas vecuma pensijas apmēru, ko vīrieši un sievietes saņem viena gada laikā (“dzimumu nelīdztiesība”), vairs nepārsniegs 5 %.
- 10 Jaunais tiesiskais regulējums ļauj arī vīriešiem saņemt apstrīdēto piemaksu, tomēr tiem tiek izvirzīti papildu nosacījumi, kas netiek izvirzīti sievietēm:
 - vai nu viņi saņem pārdzīvojušā laulātā pensija otra kopējo bērnu vecāka nāves gadījumā, turklāt vienam no bērniem ir tiesības saņemt bāreņa pensiju (jāņem vērā, ka bāreņa pensija netiek piešķirta vai beidzas, kad bērns sasniedz 23 gadu vecumu, izņemot personu ar invaliditāti);
 - vai nu viņi ir pārtraukuši profesionālo karjeru vai tā ir bijusi ietekmēta saistībā ar bērna piedzimšanu vai adopciju saskaņā ar īpašiem juridiskiem nosacījumiem, kas attiecībā uz bērniem, kuri dzimuši vai adoptēti līdz 1994. gada 31. decembrim, ir atšķirīgi.
- 11 Šie nosacījumi netiek prasīti sievietēm, līdz ar to sievietēm automātiski ir tiesības uz apstrīdēto piemaksu, ja viņām ir viens vai vairāki bērni. Šie nosacījumi vienmēr attiecas uz vecākiem vīriešiem un neattiecas uz vecākiem sievietēm, neatkarīgi no otra vecāka dzimuma, kas var būt vai nebūt vienāds.
- 12 Ja ar likumu ir ieviesta atšķirīga attieksme dzimuma dēļ, likumdevējam ir pietiekami jāpamato šī atšķirība ar mērķiem kompensēt pamata sociālo nevienlīdzību tādējādi, ka tas ne tikai paziņo, ka pasākums ir vērsts uz materiālās vienlīdzības atjaunošanu, bet arī stingri un nopietni jāpierāda, ka atšķirības ietekme ir piemērota šī mērķa sasniegšanai un ka turklāt formālajās tiesībās uz vienlīdzību noteiktais ierobežojums ir samērīgs ar izvirzīto mērķi. Tāpēc nepietiek tikai ar pašu mērķi, bet pasākums ir arī jāizstrādā piemērotā un samērīgā veidā.
- 13 Šajā gadījumā atšķirīgās attieksmes dzimuma dēļ pamatojums, kas noteikts Karaļa dekrēta Nr. 3/2021 paskaidrojuma rakstā, aprobežojas ar to, ka šī noteikuma mērķis ir izmantot apstrīdēto piemaksu kā sviru dzimumu nevienlīdzības mazināšanai, kas atspoguļo sieviešu subordinēto stāvokli darba tirgū, jo vēsturiski

viņas ir ieņēmušas vadošo lomu bērnu aprūpē, bet tas tiek panākts, atstājot iespēju tiem vecākiem, kuri var pierādīt, ka viņu iemaksu veikšanas vēsturi ir ietekmējusi bērna piedzimšana vai adopcija, uzņemoties šos aprūpes uzdevumus, lai tie varētu saņemt piemaksu. Citiem vārdiem sakot, saskaņā ar pamatojuma izklāstu pozitīva rīcība par labu sievietēm (“ja neviens no vecākiem nevar pierādīt, ka viņa karjera ir negatīvi ietekmēta, piemaksa tiek izmaksāta sievietei”) ir apvienota ar iespējas saglabāšanu vīriešiem, kuri var atrasties līdzīgā situācijā.

- 14 Tomēr šāds pamatojums nav pietiekams. No vienas puses, apgalvojums, ka gadījumā, ja neviens no vecākiem nevar pierādīt zaudējumus iemaksu karjerā, attiecīgo piemaksu izmaksā sievietei, neatbilst patiesībai, jo gadījumos, kad šo piemaksu nesaņem sieviete (jo viņai nav tiesību uz piemaksu pie pensijas, viņa nepieprasa piemaksu vai arī neviens no vecākiem nav sieviete), vecākiem vīriešiem joprojām ir pienākums pierādīt zaudējumus profesionālajā karjerā, lai varētu saņemt šo piemaksu. Vienīgais izņēmums ir pārdzīvojušā laulātā pensijas esamība, bet šādā gadījumā turklāt tiek prasīts, lai viens no bērniem saņemtu bāreņa pensiju, kas ļoti ierobežo šo gadījumu. Turklāt, ja viens no vecākiem ir vīrietis, bet otrs – sieviete, ja pirmais pierāda zaudējumus, bet otrs tos nepierāda, attiecīgo piemaksu joprojām piešķir sievietei, ja vien vīrietim piešķirto pensiju summu summa nav mazāka par sievietei piešķirto pensiju summu.
- 15 Otrkārt, konkrēta vīriešu karjerai nodarītā kaitējuma konfigurācija rada nopietnas šaubas. Nav ziņu par ietekmes novērtējumiem, kurus, iespējams, ir veicis likumdevējs, lai definētu šos nosacījumus. *Prima facie* šķiet, ka to pašreizējā redakcijā tie *de facto* liedz lielākajai daļai vīriešu saņemt apstrīdēto piemaksu un, ļoti iespējams, lielai daļai sieviešu liegtu saņemt šo piemaksu, ja viņām tiktu izvirzīta prasība par atbilstību šiem nosacījumiem. Tādējādi šie nosacījumi varētu būt paredzēti, lai atjaunotu atšķirīgo attieksmi pret vīriešiem un sievietēm, kas ar spriedumu lietā C-450/18 tika atzīta par neatbilstošu Savienības tiesībām. Turklāt to pašreizējā redakcijā nešķiet, ka pastāvētu jebkāda saikne starp profesionālajai karjerai nodarīto kaitējumu un ietekmi uz pensijas apmēru, ko kompensē ar noteiktu procentuālo daļu.
- 16 Turklāt tas, ka šie nosacījumi netiek piemēroti sievietēm, nozīmē, ka apstrīdētā piemaksa, kas paredzēta, lai kompensētu kaitējumu karjerai, tiek piešķirta pat sievietēm, kuru profesionālā karjera nav ietekmēta. Jāņem vērā, ka šis pielikums ir konfigurēts procentos no pensijas, un tas nozīmē, ka lielāku labumu no tā gūst cilvēki ar augstāku atalgojumu (un līdz ar to arī labāku pensiju), lai gan varētu uzskatīt, ka šajā sociālajā grupā pastāv mazāks kaitējums vecāku profesionālajai karjerai, jo bērnu audzināšanai ir iespēja šajā nolūkā izmaksāt ārpus ģimenes esošos līdzekļus. Ārkārtējā gadījumā, kad vecāki, kuriem ir mazatalgots darbs un kurus bērnu audzināšana ir izstūmusi no darba tirgus, var gadīties, ka viņiem nav nekādu tiesību uz pensiju, un tas nozīmē, ka viņiem nebūs tiesību arī uz šo piemaksu. Runa ir par apsvērumiem, kas nekādā ziņā nav nenozīmīgi, jo valsts līdzekļu apjoms, ko ietver minētās piemaksas izmaksa, protams, ir nozīmīgs.

- 17 Turklāt jāuzsver, ka abu vecāku piemaksas nav saderīgas un, ja abiem vecākiem ir tiesības uz piemaksu:
- a) ja abi vecāki ir sievietes, piemaksa tiek maksāta personai, kura saņem valsts pensijas ar mazāku summu;
 - b) ja abi vecāki ir vīrieši, piemaksa tiek maksāta tam vecākam, kurš saņem mazāko no abām valsts pensijām;
 - c) ja viens no vecākiem ir sieviete, bet otrs – vīrietis, piemaksa tiek maksāta vīrietim tikai tad, ja vīrietim izmaksāto pensiju summa ir mazāka par sievietei izmaksāto pensiju summu.
- 18 Šajā lietā nav runa par piemaksu sakritību un saderību, bet gan tikai par vīrieša tiesībām uz piemaksu, pamatojoties uz to, ka uz viņu attiecas nosacījumi, kuriem viņš neatbilst un kuri šīs piemaksas saņemšanas nolūkā netiek prasīti sievietēm.
- 19 Tomēr šķiet būtiski, ka likumā tagad ir noteikta piemaksas nesaderība abiem vecākiem, tādējādi, ja abiem vecākiem ir tiesības uz piemaksu, tā vienmēr tiek piešķirta vecākam ar mazāko pensiju. Šajā ziņā, ņemot vērā to, ka dzimumu nelīdztiesība ir juridiski definēta kā starpība starp vīriešu un sieviešu pensiju vidējo apmēru, rodas jautājums, vai, lai sasniegtu likumā noteikto izlīdzināšanas mērķi (starpība, kas nepārsniedz 5 %), pietiktu ar to, ka apstrīdētā piemaksa tiek piešķirta tikai mazāka apmēra pensijām, neatkarīgi no vecāka dzimuma.
- 20 Tādēļ jautājums ir par to, vai šādus nosacījumus, kas ievieš atšķirību atkarībā no pabalsta saņēmēja dzimuma, var uzskatīt par saderīgiem ar vīriešu un sieviešu vienlīdzības principu, ņemot vērā, ka “līdztiesības princips neliedz saglabāt vai noteikt pasākumus, kuri paredz īpašas priekšrocības nepietiekami pārstāvētam dzimumam” (Hartas 23. pants). Rodas jautājums arī par to, vai šos nosacījumus var uzskatīt par izņēmumu no vienlīdzības principa, kas noteikts Direktīvas 79/7/EEK 7. panta 1. punkta b) apakšpunktā.